

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl samosoudcem JUDr. Milanem Podhrázkým ve věci

žalobce: J. H.
bytem S., N., D.

proti
žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
sídlem Křížová 25, 225 08 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 10. 10. 2016, č. j. X,

takto:

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 10. 10. 2016, č. j. X, a ze dne 9. 8. 2016, č. j. X, se zrušují a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I. Obsah podání účastníků řízení

1. Žalobce se žalobou podanou ke zdejšímu soudu domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí, jímž žalovaná zamítla jeho námitky a potvrdila své předchozí rozhodnutí ze dne 9. 8. 2016, č. j. X. Tímto prvostupňovým rozhodnutím žalovaná uložila žalobci povinnost vrátit žalované podle § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“) přeplatek na sirotčím důchodu v částce 105 454 Kč, který vznikl za období od 1. 9. 2014 do 9. 4. 2016, a rovněž přeplatek na příspěvku ve výši 1 200 Kč podle § 3 odst. 7 zákona č. 381/2015 Sb., o jednorázovém příspěvku důchodci.
2. Žalobce uvedl, že žádost o přiznání sirotčího důchodu podal po úmrtí matky dne 27. 8. 2016 a vyplnil v ní veškeré skutečnosti, které jsou předmětem příslušného tiskopisu.

K dotazu na možnost zaměstnání při pobírání sirotčího důchodu mu bylo sděleno, že může pracovat, studuje-li formou denního studia. Nebyl tázán, zda nepracuje u orgánů Ministerstva vnitra či Ministerstva obrany, přestože v evidenčním listu důchodového pojištění žalobce byl naposledy veden záznam do 30. 9. 2013, kdy byl naposledy evidován na úřadu práce. Žalobce nezná předpisy o důchodovém pojištění a nenapadlo jej, že při posuzování nároku na danou dávku je uvedena skutečnost podstatná. Odpovědná pracovnice žalobci sdělila, že neměla informaci o tom, že by sirotčí důchod nenáležel osobě ve služebním poměru. Jde-li o zásadní otázku podmiňující nárok na přiznání sirotčího důchodu, měl by být tento údaj součástí tiskopisu. Není-li tomu tak, nemůže oprávněná osoba sama předjímat tuto skutečnost, případně studovat zákony, aby mohla při uplatnění nároku sdělit údaje nad rámec tiskopisu. Žalobce právní úpravu, která nelogicky umožňuje při studiu jakékoli příjmy civilním zaměstnancům a osobám samostatně výdělečně činným, ale nepřipouští příjmy příslušníkům ozbrojených sil, neznal. Podobné diskriminační ustanovení by zákon neměl obsahovat. Podle žalobce nelze tvrdit, že by vědomě a úmyslně zatajením rozhodných skutečností způsobil neoprávněnou výplatu dávky, a že by tak byly splněny podmínky pro vymáhání přeplatku. Ten byl dle žalobce způsoben nedostatkem administrativního charakteru na straně orgánu sociálního zabezpečení. Dále žalobce upozorňuje, že žalovaná na svém webu uvádí, že výkon výdělečné činnosti nebrání pobírání sirotčího důchodu. Žalobce tak nemohl předpokládat, že by mu byl sirotčí důchod vyplacen neprávem. Žalovaná měla postupovat podle § 56 odst. 1 písm. c) zákona č. 155/1995, o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“) a výplatu přiznané dávky zastavit od měsíce následujícího po měsíci, za který již byla vyplacena. Závěrem žalobce uvádí, že žalovanou nebyl upozorněn na prodloužení lhůty k vypořádání námitk.

3. Žalovaná navrhla zamítnutí žaloby. Ve vyjádření předně rekapituluje předchozí průběh řízení. Je-li jednoznačně prokázáno, že žalobce studoval na střední škole a současně byl příslušníkem ozbrojených sil, jedná se o situaci, kterou zákon výslovně vylučuje ze soustavné přípravy dítěte na budoucí povolání. Žalobce tak nemá nárok na sirotčí důchod dle § 52 zákona o důchodovém pojištění, neboť není nezaopatřeným studujícím dítětem dle § 20 odst. 4 téhož zákona, protože jeho studium při trvání služebního poměru v ozbrojených složkách není soustavnou přípravou dítěte na budoucí povolání. Zákon o důchodovém pojištění pojem příslušník ozbrojených sil nedefinuje, ani neodkazuje na jiný právní předpis, který by jej vymezoval. Pojem definuje zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, dle něhož je jím je pouze voják v činné službě (§ 2 odst. 6 zákona). Služební poměr u Policie ČR je podle zákona č. 361/2003 Sb. považován za služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů. Odlišné vymezení pojmu příslušník ozbrojených sborů obsahuje zákon č. 582/1991 Sb., který mezi příslušníky ozbrojených sil řadí rovněž příslušníky Policie ČR. S ohledem na tyto nejasnosti žalovaná požádala nadřízený orgán o sdělení, kterou ze zákonných definic v posuzované věci aplikovat. Podle odpovědi Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 10. 12. 2015 se ozbrojenými silami rozumí veškeré tyto síly.
4. Žalovaná dále ve vyjádření shrnuje obsah rozhodnutí o námitkách a podmínky vzniku odpovědnosti za vznik přeplatku na dávce důchodového pojištění dle § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. Jde o subjektivní odpovědnost, která je založena na zavinění ve formě nevědomé nedbalosti, přičemž dle judikatury Nejvyššího správního soudu postačuje pro zavinění již samotné pobírání důchodu. Neznalost zákona neomlouvá. Z jednotlivých podání žalobce je zřejmé, že je dobře obeznámen s důchodovou agendou a podmínkami

nároku na sirotčí důchod. Jsou naplněny všechny 4 podmínky odpovědnosti za vznik přeplatku: protiprávní jednání, škodlivý následek, příčinná souvislost i zavinění. Z výkladu § 118a zákona č. 582/1991 Sb. je zřejmé, že žalovaná není povinna prokazovat vznik zavinění a nikterak nepochybila, vydala-li rozhodnutí o povinnosti úhrady přeplatku, jestliže žalobce přijímal důchod, který mu nenáležel. Zákon č. 582/1991 Sb. neobsahuje ustanovení umožňující vyvinění příjemce důchodu z povinnosti vrátit přeplatek ani pro případ, byl-li důchod vyplácen omylem. Příjemce důchodu nemá pouze povinnost oznámit plátcí rozhodné skutečnosti pro výplatu dávky, ale také povinnost vrátit neprávem vyplacenou dávku. I v případě přijetí dávky důchodu v dobré víře je zde veřejný zájem na tom, aby dávky byly vypláceny jen v souladu se zákonem, který převyšuje dobrou víru jednotlivce. Není žádoucí, aby žalobci byla prominuta povinnost úhrady částky představující prostředky ze státního rozpočtu převyšující 100 000 Kč. Žalovaná dále uvádí, že požádala *call centrum* o výpis telefonických hovorů žalobce, přičemž vždy se jednalo o dotaz ohledně data poukazu doplatku, jeho zaurgování či dodání potvrzení o studiu, nikdy nebyl žalobcem sdělen údaj o služebním poměru o Policii ČR. Dále žalovaná zakládá do spisu výtisk webových stránek, kde je objasňována doba studia a citován § 21 zákona o důchodovém pojištění. Co se týče výtky žalobce, že nebyl upozorněn na prodloužení lhůty k vydání rozhodnutí, žalovaná odkazuje na § 71 správního řádu, dle něhož takovou povinnost neměla. Závěrem žalovaná upozorňuje, že dne 14. 12. 2016 bylo z moci úřední vydáno další rozhodnutí o námitkách, jímž se zcela změnilo prvoinstanční rozhodnutí ze dne 9. 8. 2016 tak, že účastníku řízení byla uložena povinnost k úhradě přeplatku na sirotčím důchodu v částce 54 024 Kč a jednorázový příspěvek ve výši 1200 Kč. V rámci dalšího řízení však žalovaná znovu věc přehodnotila a došla k závěru, že poslední vydané rozhodnutí ze dne 14. 12. 2016 o snížení výše přeplatku, je nesprávné, proto bylo opětovně z moci úřední přezkoumáno a dne 5. 1. 2017 bylo vydáno další rozhodnutí o námitkách, jímž se rozhodnutí žalované ze dne 9. 8. 2016 potvrzuje, a tímto novým rozhodnutím se ruší rozhodnutí ze dne 14. 12. 2016, takže původní rozhodnutí o námitkách ze dne 10. 10. 2016 zůstává v platnosti ve znění tohoto nového rozhodnutí. Odůvodnění je stejné jako v rozhodnutí ze dne 10. 10. 2016.

5. V replice žalobce setrval na žalobě. K tvrzení žalované, že musel předpokládat, že mu důchod nenáleží, uvádí, že se až z dotazníku potvrzovaného školou v březnu 2016 dozvěděl, že se žalovaná při posuzování nároku zabývá otázkou, zda student není příslušníkem ozbrojených sil. Nesouhlasí s tvrzením žalované, že byl velice dobře seznámen s podmínkami nároku na sirotčí důchod, jestliže byl schopen podat kvalifikované námitky. K tomuto žalobce uvádí, že se obrátil na právníka znalého oblasti důchodového pojištění a s jeho pomocí podal námitky. Z judikatury Nejvyššího správního soudu přitom jasně vyplývá, že pro posouzení zavinění je nutno si položit otázku, zda příjemce důchodu musel z okolností předpokládat, že mu byl důchod vyplácen neoprávněně, tj. zda měl či mohl předpokládat, že způsobí škodlivý následek. K tomu dle Nejvyššího správního soudu a Veřejného ochránce práv nestačí pouze odkázat na zásadu neznalost zákona naomlouvá, jak učinila žalovaná. Pokud žalovaná sama přiznává, že až na základě výkladu nadřízeného orgánu ze dne 10. 12. 2015 zjistila, že žalobci důchod nenáleží, působí nevěrohodně tvrzení, že žalobce tuto skutečnost měl a mohl vědět již v roce 2014, kdy mu důchod byl přiznán. Při přijetí takového závěru by zcela ztratily smysl další alternativní podmínky v § 118a zákona č. 582/1991 Sb., tedy nesplnění uložené povinnosti a jiné vědomé způsobení vzniku přeplatku, neboť by žalovaná vždy v případě přeplatku mohla konstatovat nevědomou nedbalost. Takový postup jistě nebyl úmysl

zákonodárce, neboť v takovém případě by tento druh odpovědnosti konstruoval jako odpovědnost objektivní. Žalobce pro úplnost uvádí, že příslušníkem Policie ČR je od 1. 10. 2013, přičemž po roční základní odborné přípravě byl zařazen na hlídkovou službu. V rámci výkonu služby byl seznámen s trestním právem a přestupky, vzhledem k zařazení se nezabývá zákonem č. 582/1991 Sb. Studium na Vyšší odborné škole v Příbrami po dobu studia nepřerušil, nyní je v 3. ročníku. Dále žalobce upozorňuje na část vyjádření žalované, v níž připouští, že zákon o důchodovém pojištění neobsahuje definici příslušníka ozbrojených sil, přičemž podle zákona č. 2019/1999 Sb. by žalobci sirotčí důchod náležel. Záznamy hovorů s *call centrem* považuje žalobce za irelevantní, předmětem hovoru nikdy nebyl dotaz, zda je příslušníkem ozbrojených sil.

II. Obsah správního spisu

6. Soud ze správních spisů zjistil následující skutečnosti podstatné pro posouzení důvodnosti žaloby:
7. Žalobce dne 27. 8. 2014 podal u OSSZ Příbram žádost o sirotčí důchod po matce Nikole Lančaričové, zemřelé dne 13. 10. 2013. K žádosti bylo připojeno potvrzení o studiu žalobce na Obchodní akademii a Vyšší odborné škole v Příbrami. Sirotčí důchod byl žalobci přiznán rozhodnutím ze dne 17. 9. 2014.
8. Dne 12. 11. 2015 žalobce požádal o uvolnění výplaty sirotčího důchodu, jehož výplata byla zastavena. Uvedl, že nadále studuje a doložil potvrzení o studiu. Rozhodnutím ze dne 19. 1. 2016 byl žalobci důchod uvolněn, neboť bylo prokázáno, že žalobce i nadále splňuje podmínky nároku na sirotčí důchod. Žalobce byl v rozhodnutí vyzván k doložení předpokládaného data ukončení studia do 14 dnů, protože z přiloženého rozhodnutí není zřejmé předpokládané ukončení studia.
9. Dne 28. 1. 2016 bylo žalobci odesláno předtištěné potvrzení o soustavné přípravě dítěte na budoucí povolání společně s výzvou, ať jej nechá potvrdit ve škole a vyplněné vrátí zpět. Jelikož žalobce včas nedoložil vyžádané potvrzení o pokračování ve studiu od února 2016, byl důchod rozhodnutím ze dne 10. 3. 2016 odejmut od 10. 4. 2016.
10. Předtištěný dotazník potvrzený školou dne 17. 3. 2016 byl vrácen žalované dne 22. 3. 2016. Obchodní akademie a Vyšší odborná škola Příbram potvrdila 2. ročník studia žalobce pro školní rok 2015/2016 a současně v potvrzení zatrhl, že žalobce studuje za trvání služebního poměru příslušníka ozbrojených sil. Na základě tohoto údaje žalovaná vyzvala žalobce dopisem ze dne 28. 4. 2016 k neprodlenému doložení, kterým dnem mu vznikl služební poměr příslušníka ozbrojených sil. Dne 9. 5. 2016 žalovaná obdržela tiskopis doložení nových skutečností v návaznosti na vydané rozhodnutí žalované, jehož přílohou bylo rozhodnutí Policie ČR ze dne 24. 9. 2013 o přijetí žalobce do služebního poměru od 1. 10. 2013 na dobu určitou do 30. 9. 2016 s dnem nástupu 1. 10. 2013 a celkovým služebním příjmem 19820 Kč měsíčně.
11. Dne 9. 8. 2016 vydala žalovaná rozhodnutí č. j. X, kterým uložila žalobci povinnost vrátit přeplatek na sirotčím důchodu v částce 105 454 Kč, který vznikl za období od 1. 9. 2014 do 9. 4. 2016, a rovněž přeplatek na příspěvku ve výši 1 200 Kč s odůvodněním, že žalobci důchod nenáležel, neboť se jednalo o studium příslušníka ozbrojených sil, přičemž tuto skutečnost žalovaná zjistila až dne 22. 3. 2016. proti tomuto rozhodnutí podal žalobce dne 23. 8. 2016 námitky, v nichž poukázal na to, že nesouhlasí s uvedenou částkou, jelikož je

v insolvenční a dále nesouhlasí ani se samotným vrácením sirotčího důchodu podle § 118a zákona č. 582/1991 Sb. Jak uvedl, opravdu nemohl vědět, že mu sirotčí důchod nenáleží. Žalovaná pak rozhodnutím napadeným nyní projednávanou žalobou námitky žalobce zamítla a shora označené prvostupňového rozhodnutí potvrdila. Žalovaná pak sice následně v dalším řízení svým rozhodnutím ze dne 14. 12. 2016, shora zmíněné rozhodnutí ze dne 9. 8. 2016 změnila (s ohledem na probíhající insolvenční řízení žalobce), toto rozhodnutí však rozhodnutím ze dne 5. 1. 2017, č. j. X, zrušila s tím, že rozhodnutí žalované ze dne 10. 10. 2016 (napadené nyní projednávanou žalobou) zůstává v platnosti.

III. Posouzení žaloby soudem

12. Soud ověřil, že žaloba byla podána včas a že splňuje všechny formální náležitosti na ni kladené. Protože se jedná o žalobu projednatelnou, přezkoumal soud napadené rozhodnutí v mezích uplatněných žalobních bodů, přičemž vycházel ze skutkového a právního stavu v době vydání napadeného rozhodnutí [§ 75 odst. 1 a 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“)]. Dospěl přitom k závěru, že žaloba je důvodná. O žalobě rozhodl soud bez nařízení jednání, neboť žalobce i žalovaná s tímto postupem vyslovili souhlas (§ 51 odst. 1 s. ř. s.).
13. Nejprve se soud s ohledem na uplatněné žalobní námitky zabýval otázkou, zda byl žalobci sirotčí důchod vyplácen oprávněně či nikoli. Mezi účastníky není sporu o tom, že žalobce byl od 1. 10. 2013 ve služebním poměru u Policie ČR a současně v době od 1. 9. 2014 do 9. 4. 2016 studoval v prezenční formě studia na Obchodní akademii a Vyšší odborné škole Příbram. Podle žalované bylo vyplácení důchodu po celou dobu od jeho přiznání, tj. od 1. 9. 2014, do dne odnětí 9. 4. 2016 neoprávněné, a to s ohledem na § 21 zákona o důchodovém pojištění.
14. Podle § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění má na sirotčí důchod nárok nezaopatřené dítě, zemře-li jeho rodič. Podle § 20 odst. 4 písm. a) téhož zákona se za nezaopatřené považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání (§ 21 až 23).
15. Podle § 21 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění se za soustavou přípravu dítěte na budoucí povolání se pro účely tohoto zákona považuje *„studium na středních a vysokých školách v České republice, s výjimkou dálkového, distančního, večerního a kombinovaného studia, je-li dítě v době takového studia výdělečně činn alespoň v rozsahu uvedeném v § 27 nebo pobírá-li podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci, a studia po dobu výkonu vojenské základní (náhradní) služby, civilní služby nebo za trvání služebního poměru příslušníků ozbrojených sil.“*
16. Zákon o důchodovém pojištění definici pojmu příslušník ozbrojených sil ani pojmu ozbrojené síly neobsahuje, neodkazuje ani na jiný právní předpis. V právním řádu se vyskytují legislativní zkratky pojmu ozbrojené síly, na něž upozorňují žalobce i žalovaná. Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, zavádí zkratku „ozbrojené síly“ pro ozbrojené síly České republiky. Ozbrojené síly se dle § 3 tohoto zákona dále člení na armádu, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. Legislativní zkratku „ozbrojené síly“ zavádí dále také zákon č. 582/1991 Sb. Podle § 9 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. *„Orgány Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti rozhodují v oboru své působnosti o dávkách důchodového pojištění vojáků z povolání,*

příslušníků uvedených v odstavci 1 písm. b), příslušníků Vězeňské služby České republiky (dále jen "příslušník ozbrojených sil") a osob, kterým je poskytována zvláštní ochrana a pomoc na základě zvláštního právního předpisu, a provádějí jejich výplatu (...). Příslušníky uvedenými v odst. 1 písm. b) jsou přitom příslušníci Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace a osob, kterým je poskytována zvláštní ochrana a pomoc na základě zvláštního právního předpisu, a to i po ukončení poskytování zvláštní ochrany a pomoci, Ministerstvo vnitra.

17. Legislativní zkratky však nelze zaměňovat s definicí pojmů. Účelem legislativní zkratky je nahrazení slovního spojení, které se v právním předpise vícekrát opakuje. Pojem „ozbrojené síly“ užitý v § 21 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění je proto nutno vykládat autonomně.
18. Zákon o důchodovém pojištění, stejně jako další předpisy z oblasti práva sociálního zabezpečení, činí rozdíl mezi označením „ozbrojené síly“ a „ozbrojené síly České republiky“. Zatímco formulace „ozbrojené síly“ v § 21 je obsažena v zákoně o důchodovém pojištění ode dne nabytí účinnosti zákona k 1. 1. 1996 a nebyla pozdějšími novelizacemi tohoto ustanovení dotčena, označení „ozbrojené síly České republiky“ bylo v zákoně o důchodovém pojištění zavedeno legislativně-technickou úpravou v návaznosti na přijetí zákona o č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky. Zákon č. 224/1999 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ozbrojených silách České republiky a zákona o zajišťování obrany České republiky, nahradil s účinností od 1. 12. 1999 v § 5 odst. 1 písm. p) a v § 16 odst. 4 písm. d) zákona o důchodovém pojištění slova „Armádě České republiky“ slovy „ozbrojených silách České republiky“. Úprava byla dokončena novelizací § 25 zákona o důchodovém pojištění zákonem č. 116/2001 Sb., kterým se mění zákon č. [155/1995 Sb.](#), o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [582/1991 Sb.](#), o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, přičemž dle důvodové zprávy se jedná o „*legislativně-technickou úpravu, která navazuje na změny provedené zákonem č. [224/1999 Sb.](#); tento zákon nahradil pojem „Armáda České republiky“ pojmem „ozbrojené síly České republiky“, avšak opomněl provést tuto úpravu též v § 25 zákona o důchodovém pojištění.*“
19. Výkladovou metodou historického a racionálního zákonodárce lze dospět k závěru, že zatímco „ozbrojenými silami České republiky“ je v zákoně o důchodovém pojištění nutno rozumět úžeji vymezené ozbrojené síly ve smyslu zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, oproti tomu pojem ozbrojené síly je v předpisech na úseku odvětví práva sociálního zabezpečení historicky širší a nezahrnuje pouze vojáky z povolání ve služebním poměru.
20. Podpůrně lze argumentovat rovněž zněním § 21 zákona o důchodovém pojištění účinným od 1. 2. 2018. Novelizací provedenou zákonem č. 259/2017 Sb. byla slova „po dobu výkonu vojenské základní (náhradní) služby, civilní služby nebo za trvání služebního poměru příslušníků ozbrojených sil“ nahrazena slovy „za trvání služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů nebo vojáků z povolání“. Podle důvodové zprávy se nejedná o změnu obsahu tohoto ustanovení, ale pouze „*o terminologickou úpravu, která navazuje na příslušné zákony (tj. zákony č. 221/1999 Sb. a č. 361/2003 Sb.); správně se jedná o služební poměry příslušníků bezpečnostních sborů a vojáků z povolání, nikoliv ozbrojených sil.*“

21. Dále lze podpůrně uvést, že mezi „ozbrojenými silami“ a „ozbrojenými silami České republiky“ rozlišuje také zákon č. 582/1991 Sb., který upravuje mj. řízení ve věcech důchodového pojištění a důchodového zabezpečení. Rovněž podle zákona č. 32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, byli účastníky nemocenské péče v ozbrojených silách nejen vojáci z povolání, ale také příslušníci bezpečnostních sborů.
22. Vzhledem k výše učiněnému výkladu je zřejmé, že žalobce v období od 1. 9. 2014 do 9. 4. 2016 pobíral sirotčí důchod neoprávněně, soud proto následně zkoumal, zda byly splněny i podmínky pro uložení povinnosti žalobci vrátit přeplatek ve smyslu § 118a zákona č. 582/1991 Sb.
23. Podle § 118a zákona č. 582/1991 Sb. platí, že pokud byl důchod vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, protože příjemce důchodu nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, má plátce důchodu vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, popřípadě náhradu nesprávně vyplacené částky.
24. Citované ustanovení bylo opakovaně vyloženo judikaturou Nejvyššího správního soudu. Poukázat lze např. na rozsudek ze dne 28. 8. 2013, č. j. X, publ. pod č. 2965/2014 Sb. NSS, v němž Nejvyšší správní soud vymezil, že dané ustanovení obsahuje několikero skutkových podstat upravujících situace, kdy je z různých důvodů důchodová dávka vyplacena ve vyšší částce, než by měla náležet, přičemž dle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 5. 2010, č. j. X, schéma tohoto odpovědnostního vztahu je tvořeno alternativními skutkovými podmínkami, z nichž alespoň jedna musí být splněna pro vznik odpovědnosti za přeplatek na důchodu (tj. „*nesplnění uložené povinnosti*“, „*přijetí důchodu či jeho části při vědomí jeho neoprávněného vyplacení*“, „*jiné vědomé způsobení vzniku přeplatku*“). Ačkoliv citované ustanovení zde výslovně neužívá pojem „zavinění“ ani výslovně nehovoří o žádné z jeho forem (tj. úmyslu či nedbalosti), je z jeho jazykového a logicko-systematického výkladu jednoznačně patrné, že odpovědnost oprávněné osoby, příjemce dávky, je tzv. subjektivní odpovědností. Teorie i praxe nahlíží na charakter této právní odpovědnosti tak, že jde o kombinaci odpovědnosti bez zavinění (u první skutkové podstaty spočívající v nesplnění uložené povinnosti) a dalších dvou skutkových podstat založených na principu subjektivní odpovědnosti (přijetí důchodu vědomě ve vyšší částce, jiné způsobení vzniku přeplatku).
25. Ze shora popsaného skutkového stavu a tvrzení účastníků je v dané věci zřejmé, že se zde nejednalo o první skutkovou podstatu vymezenou v citovaném ustanovení, tedy porušení povinnosti uložené příjemci dávky (zákonem či rozhodnutím), přičemž tato skutečnost není ani mezi účastníky sporná. Další dvě skutkové podstaty jsou pak založeny na subjektivním prvku zavinění, a to ve formě vědomé nedbalosti (příjemce „*vědomě jinak způsobil*“ vyplacení důchodu ve vyšší částce), anebo dokonce nevědomé nedbalosti (příjemce „*musel z okolností předpokládat*“, že důchod nenáleží nebo náleží v nižší částce, než byl vyplacen). Zavinění alespoň ve formě nedbalosti není u těchto skutkových podstat presumováno a žalovaná je musí v řízení o přeplatku na dávce prokázat, resp. alespoň odpovídajícím způsobem odůvodnit, v jakých objektivních okolnostech mělo zavinění příjemce důchodu spočívat.

26. V nyní projednávané věci předně není jakkoliv zřejmé, že by žalovaná žalobce na skutečnost spočívající v nemožnosti považovat studium za trvání služebního poměru za soustavnou přípravou dítěte na budoucí povolání v některém z dokumentů (tiskopisů) či jiných podání zde užitých upozornila (zejm. žádost o pozůstalostní důchod, žádost o opětovné uvolnění důchodu) či by se jej na tyto okolnosti před rozhodnutím o přiznání důchodu dotazovala nebo je jinak zjišťovala. Nelze přitom odhlédnout ani od toho, že sama žalovaná měla pochybnosti o tom, jak vykládat § 21 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění a zda mezi příslušníky ozbrojených sil řadit rovněž příslušníky Policie ČR (požádala dokonce v této souvislosti o výklad pojmu nadřízený orgán). Ostatně ani z odůvodnění napadeného rozhodnutí neplyne, že byly naplněny všechny uvedené prvky odpovědnostního schématu odpovědnosti za přeplatek důchodu. V dané věci tedy podle názoru zdejšího soudu nelze za těchto okolností dovodit, že by žalobce vědomě jinak způsobil vyplacení důchodu ve vyšší částce či musel z okolností předpokládat, že mu důchod nenáleží. Jinak řečeno, nelze mít za to, že by si žalobce byl vědom neoprávněnosti vyplacení sirotčího důchodu a byly by tak splněny podmínky pro vznik odpovědnosti za přeplatek na sirotčím důchodu dle některé ze skutkových podstat plynoucí z § 118a zákona

č. 582/1991 Sb. Soud samozřejmě vnímá a respektuje povinnost žalované, na kterou sama žalovaná upozorňuje i ve vyjádření k žalobě, tedy účelně a hospodárně nakládat se svěřenými prostředky státu a vymáhat pohledávky státu, nelze však souhlasit s tím, že by pro aplikaci daného ustanovení mohlo být dostatečné již samotné přebírání důchodu. Takový výklad by popíral samotný smysl vymezení citovaných skutkových podstat v § 118a odst. 1 zákona

č. 589/1991 Sb. Nelze v této souvislosti akceptovat ani argumentaci žalované tím, že žalobce je velmi dobře seznámen s důchodovou problematikou, neboť tato argumentace se týká až podání žalobce z doby po vydání prvostupňového rozhodnutí žalované o povinnosti vrátit přeplatek, kdy je logické a pochopitelné, že se žalobce začal souvisejícími otázkami blíže zabývat. Podle názoru soudu nelze předpokládat, že žadatel o důchod v době podání žádosti bude schopen posoudit všechny právní souvislosti naplnění podmínek nezbytných pro přiznání důchodu, a to včetně dosti komplikovaného výkladu navazujících předpisů (jako tomu bylo v projednávané věci). Je sice nutno připustit, jak uvádí žalovaná, že § 118a zákona č. 582/1991 Sb. neobsahuje žádné ustanovení o možnosti vyvinut se z povinnosti vrátit přeplatek, nicméně k tomu, aby taková povinnost mohla být podle citovaného ustanovení uložena, je nezbytné, aby byla naplněna některá ze skutkových podstat v tomto ustanovení vymezených. V dané věci však nelze dospět k závěru, že by se tak vztahu k některé ze skutkových podstat stalo. Daná žalobní námitka je tedy důvodná.

27. K další námitce žalobce, podle níž nebyl upozorněn na prodloužení lhůty pro rozhodnutí o námitkách, soud uvádí, že podle § 88 zákona č. 582/1991 Sb. orgán sociálního zabezpečení rozhodne o námitkách ve lhůtách stanovených podle [§ 71 správního řádu](#); tyto lhůty počínají běžet dnem doručení námitek orgánu sociálního zabezpečení, který je příslušný k rozhodnutí o námitkách. Dle § 71 odst. 3 správního řádu je rozhodnutí třeba vydat, není-li to možné bez zbytečného odkladu (jak stanoví odstavec 1), v obecné třicetidenní lhůtě počítané ode dne zahájení řízení. Nastane-li některá ze skutečností předvídaných v písmenu a) či b), tato lhůta se prodlužuje. Podle žalované se jednalo o zvláště složitý případ ve smyslu § 71 odst. 3 písm. a) správního řádu. K prodloužení lhůty tak došlo automaticky přímo ze zákona. Námitka je proto nedůvodná.

28. S ohledem na shora uvedené soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí žalované i jemu předcházející prvostupňové rozhodnutí jsou nezákonná, pokud žalovaná za daných okolností shledala naplnění podmínek dle § 118a zákona č. 582/1991 Sb. pro vrácení přeplatku na sirotčím důchodu. Soud proto obě napadená rozhodnutí zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení (§ 78 odst. 3 a 4 s. ř. s.). Právním názorem, který soud výše vyslovil, je v dalším řízení podle § 78 odst. 5 s. ř. s. žalovaná vázána.
29. O náhradě nákladů řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalovaná nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť ve věci neměla úspěch. Žalobce, který byl ve věci úspěšný, žádné náklady nepožadoval a není ani zřejmé, že by mu v tomto řízení náklady v řízení vznikly. Proto soud rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 12. dubna 2018

JUDr. Milan Podhrázký v. r.
samosoudce